

Коротка новела

Максим Рильський

Я спинився чомусь на тій сторінці газети, де містяться оголошення про шлюбні розлуки. Мені подумалось, що за кожним чоловічим або жіночим іменем та прізвищем, які часом нагадують своєю химерністю прізвища у Гоголя й Щедріна, в оповіданнях молодого Чехова чи в діалогії Ільфа та Петрова, криється зовсім не проста, іноді смішнувата, а часом і трагічна людська історія. Подумалось мені, що світова література, яка обертається навкруг любовних та родинних тем і сюжетів, не охоплює всієї складності життя, що слова вірність і зрада, кохання і обов'язок, чеснота і розпуста не покривають усього того значного, що буває межі людьми. Євангельська фраза про грішницю — "хто безгрішний, кинь у неї камінь" — завжди здавалась мені мудрою й доброю, але й вона не годиться для всіх життєвих випадків. З-під руки Льва Толстого вийшли і пристрасна Анна Каретна, і її чудесний у наївній своїй гріховності брат Стіва Облонський, і непутящий Федір Протасов, безмежно чистіший морально від бездоганно чистих дружини його Лізи та ідеально коректного Віктора Кареніна, і страшний герой "Крейцерової сонати" з його ще страшнішою аскетичною теорією, і безліч інших персонажів, які вражають своєю гарячою реальністю. Проте навіть і вони не вичерпують моря людської складності.

Ці роздуми навели мені на пам'ять одну давню київську історію, яку я й хочу розповісти, не нав'язуючи читачеві ніякої моралі.

Був колись в одній із київських гімназій викладач математики. Це був рожевоощий, веселий чоловік, який проводив уроки арифметики так, що малюки сердилися, коли лунав дзвоник, сповіщаючи про закінчення лекції. Назовемо його Іваном Івановичем. Здається, до речі, він і справді так звався.

Якось улітку, під час так званих тоді вакацій, тобто канікул, він поїхав за кордон, до Італії. Там познайомився він з дуже вродливою італійкою і одружився з нею. До Києва він повернувся з жінкою-красунею. Треба сказати, що в житті не був Іван Іванович ні самотником, ні диваком-учителем, для якого не існує нічого, окрім його школи. Він любив хороше товариство, і приятелів у нього було чимало — і вчителів, і людей інших професій. Вони збирались у нього найчастіше суботами, грали в преферанс, часом і музичили собі (Іван Іванович непогано грав на скрипці). Чомусь тільки раз на рік бувало у Івана Івановича дивне свято: він, священнодіючи, готував за якимось особливим рецептом "справжню французьку" гірчицю, і на шинку з цією гірчицею запрошувалися найближчі друзі, серед них, розуміється, і брат Івана Івановича, Семен Іванович, інженер, нежонатий, красивий і напрочуд мовчазний чоловік. Він і взагалі частенько заглядав до брата на вечірній вогник. Брати жили, як-то кажуть, душа в душу.

З одруженням нічого, власне, не змінилося в побуті Івана Івановича, тільки, звісно, дружина принесла в домівку жіночу охайність, у кімнатах з'явилися хороші картини, на

вікнах — нові білосніжні фіранки, на столі — букети свіжих квітів. Дружина Івана Івановича була проста, весела, сердечна жінка. Вона досить скоро навчилася розмовляти рідною мовою Івана Івановича, російською, хоч і калічила деякі слова так немилосердно, що викликала тим не тільки сміх у суботніх його гостей, а й усмішку на обличчі Семена Івановича. А він сміявся, як і розмовляв, рідко, хоч не позбавлений був дотепності та вміння кинути часом гостре слівце. Звав свою дружину Іван Іванович Ліною, а приятелі його — Олімпією Луїджіївною.

Змінилось, може, тільки те, що Семен Іванович почав заходити до брата не інколи, а щовечора. Та це при тій сердечності, яка була між братами, нікого не дивувало. Іван Іванович і Семен Іванович грали в шахи. Олімпія Луїджіївна поралась по господарству, готувала чай, і брати, догравши чергову партію, сідали до чайного столу. Іван Іванович смішно розповідав про різні вигадані й невикладані пригоди, Семен Іванович мовчав, покурюючи і присьорбуючи чай. Після чаю Семен Іванович прощався з братом та братовою і йшов собі додому, Іван Іванович брався до учнівських зошитів, а Олімпія Луїджіївна сідала в фотель і починала щось в'язати або читати книжку.

Не пам'ятаю, чи були у подружжя, діти, та це й не має ваги для нашого оповідання. Минуло багато років; Постарілись і Іван Іванович, і його брат, і його дружина, яка, проте, зберігала, на обличчі сліди своєї палкої краси. Якогось осіннього дня Іван Іванович застудився, зліг і незабаром помер. На цвинтар проводжали його теж постарілі друзі, коло яких з часом порідшало, Семен Іванович і Олімпія Луїджіївна — заплакана, змарніла, але гідно спокійна в своєму щирому смутку.

Минуло кілька днів. Одного вечора Семен Іванович зайшов одвідати вдову. Він сів на звичне своє місце, закупив і довго мовчав. Господиня заварювала звичайний вечірній чай. Раптом Семен Іванович пильно глянув на неї й сказав:

— А знаєте, Ліно (він звав її, як і її чоловік, Ліною), знаєте, чому я так і не одружився?

— Ні... Чому?

— Бо я покохав вас від першої хвилини, як побачив... і кохав усе життя...

Олімпія Луїджіївна зненацька поблідла і промовила тільки два слова:

— Я... теж...

Це все, що я хотів розповісти.

14 грудня 1960 р.